

*Radosław Pastusiak**

**POZIOM ROZWOJU GOSPODARCZEGO PAŃSTWA
A WYKORZYSTANIE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH
ANALIZA NA PRZYKŁADZIE POLSKI**

Specjalne strefy ekonomiczne w ostatnich latach, tj. od 2003 r. stanowią główną siłę sprawczą inwestycji w Polsce. Taki wniosek można by wysnuć, analizując dostępne w mediach doniesienia. Najnowsza historia gospodarcza, po roku 1989, obfituje w różne inicjatywy legislacyjne, na podstawie których zostały wprowadzane udogodnienia dla inwestorów i przedsiębiorstw w ogóle. Jednakże dopiero SSE, i to od roku 2003, nabrały znaczenia w rozwoju gospodarczym Polski. Analizując funkcjonowanie SSE na świecie, stwierdzić możemy ich obecność zarówno w państwach rozwijających się, jak i o stabilnej ugruntowanej ekonomii. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje kwestia obecności SSE w krajach Europy Zachodniej, a raczej próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego państwa zachodnioeuropejskie nigdy nie utworzyły u siebie SSE z prawdziwego zdarzenia, według modelu SSE istniejących obecnie w Polsce? Drugi problem jest odmienny: dlaczego państwa rozwijające się, pomimo funkcjonowania SSE od wielu lat na ich terytorium, nie są w stanie wykorzystać oferowanych warunków do zintensyfikowania rozwoju gospodarczego. Powyższe pytania określają obszar badań przeprowadzonych przez autora i zarazem zakres tematyczny rozważań przedstawionych w niniejszym artykule; ujmując najprościej, ich przedmiotem będzie poziom rozwoju gospodarczego jako zasadnicze kryterium utworzenia i skutecznego wykorzystania SSE.

**1. FUNKCJA INWESTYCJI W NOWOCZESNEJ GOSPODARCE
A SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE**

Znaczenie inwestycji zostało uwypuklone w trakcie XX-wiecznych dramatycznych zmian gospodarczych, szczególnie w USA, podczas wielkiego kryzysu

* Dr, adiunkt, Zakład Finansów Korporacji, Uniwersytet Łódzki.

lat 30. Wówczas to została sformułowana teoria Keynesa, która powstała jako bezpośrednia reakcja na wielki kryzys ekonomiczny lat 1929–1933. W okresie tym większość państw odnotowała gwałtowny wzrost bezrobocia i spadek PKB; teoria Keynesa wskazywała na rozwiązania zapewniające stabilizację gospodarki. Przedmiotem badań była gospodarka w stanie nierównowagi, charakteryzująca się niepełnym wykorzystaniem czynników wytwórczych (pracy i kapitału), przejawiająca cechy stagnacji. Pokazując przyczyny kryzysu, Keynes zwrócił uwagę na stan nierównowagi występujący w gospodarce pomiędzy poziomem oszczędności a poziomem inwestycji. Owa nierównowaga związana była z pojęciem krańcowej skłonności do konsumpcji. Sytuację tę można opisać w sposób następujący: w wyniku wzrostu dochodów zwiększa się stopa oszczędności, w rezultacie następuje stan stałej przewagi oszczędności nad inwestycjami, który prowadzi do długotrwałej depresji ekonomicznej i bezrobocia, stając się przyczyną tendencji stagnacyjnych. Konieczne jest zatem dostosowanie rozmiarów inwestycji do wielkości oszczędności¹.

Szkola keynesowska położyła nacisk na analizę agregatowo ujmowanego popytu globalnego. Jego zwiększenie stanowi środek przyśpieszający tempo wzrostu gospodarczego i likwidujący bezrobocie. Aby zapewnić stały rozwój gospodarczy, należy poprzez prowadzenie odpowiedniej polityki gospodarczej pobudzać wzrost globalnych wydatków. Jeżeli uda się utrzymać popyt na odpowiednio wysokim poziomie, wówczas w gospodarce wystąpią bodźce do zwiększenia stopy inwestycji, a zatem do zwiększenia produkcji i zatrudnienia. Interwencja państwa w procesy rynkowe zapewnia prawidłowe funkcjonowanie gospodarki. Gospodarka, która nie jest regulowana działaniami państwa, popadać będzie w stale występujące wahania cykliczne, co więcej – wahania te mogą koncentrować się wokół zniżkowego trendu rozwoju gospodarczego. Rynek nie zapewnia wysokiego zatrudnienia, wyeliminowania wahań cyklicznych, ograniczenia procesów inflacyjnych oraz osiągnięcia równowagi zewnętrznej. Niepełne wykorzystanie czynników wytwórczych prowadzi bezpośrednio do powstania luki produktu narodowego brutto. Przekonanie keynesistów o słuszności stosowania aktywnej polityki stabilizacyjnej wynika z faktu, że wahania wielkości makroekonomicznych znacząco zmniejszają poziom dobrobytu społecznego i że państwo wie lepiej, w jaki sposób zasoby winny być ulokowane.

Zakwestionowanie tezy, iż w gospodarce zawsze działają mechanizmy samoregulacji, a zatem że gospodarka pozostawiona sama sobie będzie popadać w ciągle stany nierównowagi, zrodziło poważne konsekwencje dla postrzegania roli państwa w gospodarce. Wywołało to potrzebę eksponowania aktywnej roli państwa w gospodarce. Tezy Keynesa dotyczące stabilizacyjnej roli państwa znalazły szerokie zastosowanie w praktyce gospodarczej do połowy lat 70.

¹ Por. J. Hicks, *Mr Keynes and the Classics: A Suggested Interpretation*, „Econometrica” 1937, vol. 5, s. 147–159.

Główne oparcie swoich założeń keynsiści pokładali w inwestycjach. Na politykę inwestycyjną prowadzoną przez dany kraj składają się trzy podstawowe kierunki działania²:

1) oddziaływanie w celu regulowania ogólnych rozmiarów inwestycji w gospodarce, przede wszystkim pod kątem wywierania wpływu na cykl koniunkturalny; przeciwdziałanie recesji, pobudzanie wzrostu, utrwalanie tendencji do ożywienia i rozkwitu, a niekiedy również łagodzenie dynamiki inwestycji w celu wyeliminowania niebezpieczeństw związanych z „przegrzaniem” koniunktury;

2) kształtowanie struktury inwestycji w różnych jej układach: działowo-gałęziowym, sektorowym, terytorialnym, pod kątem wspomagania przeobrażeń strukturalnych, uznanych w gospodarce za pożądane, oraz

3) oddziaływanie w celu podnoszenia efektywności procesu inwestycyjnego, a zatem polepszenia relacji między nakładami inwestycyjnymi a uzyskiwanymi dzięki nim efektami.

Trzeci kierunek oddziaływań polityki inwestycyjnej państwa dotyczy przede wszystkim inwestycji publicznych. Może być on zatem traktowany jako wyraz stosowania się przez państwo i samorząd terytorialny do wytycznych wynikających z zasady gospodarności. Ze zrozumiałych względów efektywne wykorzystanie środków kierowanych na inwestycje w całej gospodarce ma fundamentalne znaczenie, przede wszystkim w krajach odczuwających niedostatek kapitału. Oddziaływanie w celu osiągnięcia wysokiej efektywności nabiera także szczególnego charakteru wówczas, gdy chodzi o skorzystanie z kredytów zagranicznych³.

Polityka inwestycyjna spełnia funkcje instrumentalne w realizacji zadań w ramach ogólnej polityki rozwoju ekonomicznego. Bezpośrednim celem polityki inwestycyjnej jest oddziaływanie na procesy odtwarzania i powiększania kapitału trwałego. W krajach, w których kapitał ten jest dobrem rzadkim, wzrost i efektywna jego alokacja stanowią najważniejsze cele polityki ekonomicznej. Inwestycje polegają na transformowaniu środków pieniężnych w składniki majątku trwałego. W gospodarce rynkowej polityka inwestycyjna państwa wywiera istotny wpływ na przedsięwzięcia inwestycyjne podejmowane przez prywatnych przedsiębiorców⁴.

Postępowanie inwestorów jest ukierunkowane na maksymalizację efektu finansowego z posiadanego kapitału (osiągnięcie zamierzonego poziomu dodatniego wyniku finansowego netto, poziomu rentowności – zarówno w odniesieniu do aktywów, jak i kapitału własnego). Jednocześnie za pośrednictwem inwestycji dokonuje się wdrażania do gospodarki nowoczesnych technologii, umożliwiających obniżenie materiałochłonności, energochłonności i pracochłon-

² R. Broszkiewicz, *Polityka inwestycyjna*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 349.

³ *Ibidem*.

⁴ R. Broszkiewicz, *Polityka...*, s. 350.

ności produkcji. Ważnym zadaniem polityki inwestycyjnej państwa jest takie ukształtowanie warunków prowadzenia procesu inwestycyjnego, aby skłaniały one przedsiębiorców do wdrażania rozwiązań technologicznych, zapewniających ochronę środowiska naturalnego i zmniejszających uciążliwość pracy⁵.

Cele polityki inwestycyjnej, wyrażające pożądane rezultaty przedsięwzięć inwestycyjnych, są układem strategicznych zamierzeń państwa w oddziaływaniu na procesy inwestycyjne. Natomiast sposoby osiągnięcia tych celów można określić mianem wariantów polityki inwestycyjnej. Powinny być one porównywalne na podstawie określonych reguł. Jeżeli reguły są ściśle sprecyzowane, wówczas nazywane są preferencjami. Cechą charakterystyczną polityki inwestycyjnej jest jej strategiczny charakter.

Funkcją polityki inwestycyjnej jest powiększanie zasobów kapitału trwałego, wzrost efektywności gospodarowania różnymi jego elementami, sterowanie procesami rozbudowy i unowocześniania zasobów majątku trwałego w produkcji oraz usług w gospodarce, jak również tworzenie nowych miejsc pracy.

Można wyróżnić trzy podstawowe rodzaje środków realizacji polityki inwestycyjnej⁶: administracyjno-prawne, inwestycje publiczne oraz środki techniczno-finansowe.

Do środków administracyjno-prawnych zaliczamy zbiory norm prawnych, regulujących zasady postępowania wszystkich uczestników procesów inwestycyjnych. Normy te mogą dotyczyć m.in.:

- zasad i trybu postępowania lokalizacyjnego, mającego na celu ustalenie i uzgodnienie miejsca realizacji obiektu będącego przedmiotem inwestycji,
- zasad kredytowania preferencyjnych inwestycji i gwarancji spłat kredytów inwestycyjnych,
- zasad nadzoru techniczno-administracyjnego nad wykonawstwem inwestycji, czy
- zasad opodatkowania inwestorów, w tym zwłaszcza ulg podatkowych z tytułu realizowania inwestycji preferowanych.

Do techniczno-finansowych środków polityki inwestycyjnej należy zaliczyć dysponowanie kapitałami będącymi pod kontrolą rządu. Źródłem finansowania inwestycji publicznych jest budżet. W procesie inwestycyjnym ważną funkcję spełnia zastosowanie mnożnika Keynesa. W sytuacji gdy zostaną podjęte inwestycje publiczne, wywołany nimi wzrost popytu na środki konsumpcji i produkcji stworzy zapotrzebowanie na dodatkowe inwestycje. Rozmiary ogólnego przyrostu inwestycji będą zatem większe od inicjujących działań państwa czy samorządu terytorialnego⁷.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, s. 351.

⁷ F. S. Mishkin, *Ekonomia pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 692 i nast.

Teoretyczne uzasadnienie znaczenia inwestycji w gospodarce zyskało jeszcze większe znaczenie pod koniec XX w. i na początku XXI w., kiedy to międzynarodowy kapitał praktycznie nie napotykał barier inwestycyjnych w zakresie możliwości lokowania swoich inwestycji. To właśnie specjalne strefy ekonomiczne zakładane są na terenie danego państwa w celu przyciągnięcia inwestorów. Przedsiębiorstwa krajowe i zagraniczne lokują na terenie strefy swoje inwestycje, wpisując się w oczekiwania założyciela strefy, który oferuje udogodnienia zwiększające efektywność zaangażowanego kapitału i odpowiedni klimat inwestycyjny.

Bezpośrednie cele funkcjonowania SSE są zawsze indywidualnie określone, z punktu widzenia państwa założyciela. Można jednak uszczegółowić, że największe znaczenie ma tutaj tworzenie nowych miejsc pracy oraz wsparcie rozwoju regionalnego.

2. ROZWÓJ GOSPODARCZY W POLSCE. MIARY I ANALIZA

Aby zmierzyć rozwój gospodarczy, wykorzystuje się różne wskaźniki, obejmujące takie dziedziny, jak: przemysł, rolnictwo, handel, transport i łączność czy budownictwo i warunki mieszkaniowe. Dla wykazania związku inwestycji z funkcjonowaniem SSE pokazane zostaną wyłącznie makrowskaźniki oraz część wskaźników związanych z przemysłem. Tabela 1 ukazuje dynamikę wzrostu PKB w Polsce.

Tabela 1. Dynamika wzrostu PKB w Polsce w latach 2000–2008 (w %)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PKB	4,00	1,20	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,7	4,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, roczniki za lata 2000–2008.

Począwszy od 2001 r., Polska notuje wzrost gospodarczy, który uległ dynamizowaniu po przyjęciu naszego kraju do Unii Europejskiej. Tabela 2 zawiera dane ilustrujące stopę bezrobocia.

Tabela 2. Stopa bezrobocia w Polsce w okresie 2000–2008 (w %)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bezrobocie	15,1	17,5	18,0	18,0	19,0	17,6	14,9	11,4	9,5

Źródło: Portal Money.pl. dane na grudzień danego roku, GUS, Warszawa 2008.

Bezrobocie w Polsce od roku 2006 zaczyna zauważalnie spadać i jest to efekt zachodzących pozytywnych zmian makroekonomicznych.

Koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. i początek XXI w. cechowały się wzmożonym napływem inwestycji zagranicznych do Polski. W roku 1999 wartość zrealizowanych inwestycji wyniosła 6824 mln euro, natomiast w roku 2000 było to już 10 334 mln euro (zob. tab. 3).

Tabela 3. Napływ inwestycji zagranicznych do Polski w latach 1999–2008 (w mln euro)

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem napływ kapitału	6 824	10 334	6 372	4 371	3 671	9 983	7 668	15 741	16 674	9 862

Źródło: Narodowy Bank Polski, raport udostępniony na stronie internetowej, www.nbp.pl (grudzień 2006), *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w roku 2003. Informacja o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w Polsce w roku 2005*; Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych – www.paiz.gov.pl (listopad 2008). Dane za rok 2008 obejmują 9 miesięcy.

W latach 2001–2008 wartość inwestycji zagranicznych zrealizowanych w Polsce uległa znacznym wahaniom (co szczególnie widoczne jest w okresie od 2003–2004 r.). Zasadny wydaje się być wniosek, iż specjalne strefy ekonomiczne w Polsce stanowią atrakcyjne miejsce inwestowania dla inwestora zagranicznego. W tabeli 4 pokazano wszechstronne porównanie inwestycji w kolejnych latach w stosunku do BIZ i do nakładów inwestycyjnych poniesionych w SSE.

Można zauważyć, że od roku 2005 ok. 20–25% BIZ trafia do specjalnych stref ekonomicznych. W zależności od roku BIZ stanowią od 29% wartości inwestycji aż do 73%.

W polskich specjalnych strefach ekonomicznych dominuje kapitał amerykański. Kwota zainwestowana przez firmy amerykańskie to 5,4 mld zł. Drugim w kolejności jest kapitał polski – 5,32 mld zł. W tabeli 6 pokazano ranking dwudziestu pięciu państw, jakie zainwestowały w polskich SSE.

Wysoki udział kapitału polskiego jest swoistym ewenementem, bowiem świadczy o możliwościach kapitałowych, jakie reprezentują polscy przedsiębiorcy, którzy stworzyli przeciwwagę dla kapitału zagranicznego. W pierwszej dziesiątce państw inwestujących w Polsce – oprócz USA – spoza Europy zainwestowały również firmy japońskie i to niebagatelną kwotę – 3,69 mld zł.

Analizując powyższe dane, można stwierdzić, że kapitał inwestycyjny pochodzi głównie z wysoko rozwiniętych gospodarczo krajów europejskich, USA oraz Japonii. Ten wniosek potwierdzają również dane charakteryzujące strukturę kapitałową innych stref ekonomicznych w odległych regionach świata.

Tabela 4. Napływ BIZ do Polski, wg danych NBP, oraz jego relacja do wartości PKB i nakładów inwestycyjnych ogółem w latach 2000–2007

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Napływ BIZ (w mln euro)	10 334	6 372	4 371	4 607	10 341	8 260	15 576	16 582
Inwestycje ogółem (w mln zł)	112 813,5	125 954,4	133 160,2	121 363,0	109 266,0	110 860,0	118 889,0	131 055,0
Inwestycje ogółem (w mln euro)	20 021,0	18 502,7	14 708,0	12 947,1	13 859,7	16 757,8	21 088,3	28 723,0
BIZ/inwestycje ogółem (w %)	51,62	34,44	29,72	35,58	74,61	49,29	73,86	57,73
Inwestycje w SSE (w mln euro)	x	x	862,52	77,93	923,12	1 991,14	2 819,59	3 403,03
Inwestycje w SSE/inwestycje ogółem (w %)	x	x	5,86	0,60	6,66	11,88	13,37	11,85
Inwestycje w SSE/BIZ	x	x	19,73	1,69	8,93	24,11	18,10	20,52
Kurs euro	3,9178	3,6685	3,8557	4,3978	4,5340	4,0254	3,8487	3,6550

Źródło: opracowania własne na podstawie danych GUS, Ministerstwa Gospodarki oraz NPB.

Tabela 5. Inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych w latach 2003–2008 (narastająco w mln zł)

Wyszczególnienie	31 grudnia			
	2003	2004	2005	2006
Inwestycje razem	15 268,9	19 927,2	25 707,0	35 430,3
				2007
				2008
				46 085,2
				56 705,9

Źródło: Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Raport: *Specjalne strefy ekonomiczne na koniec 2005 roku*. Raport udostępniony na stronie internetowej ministerstwa: www.mgip.gov.pl (styczeń 2007). Dane od roku 2006 – Raport Ministerstwa Gospodarki, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*, Warszawa, maj 2008, marzec 2009.

Tabela 6. Struktura kapitału firm inwestujących w polskich specjalnych strefach ekonomicznych (w mln zł) w 2004, 2007 i 2008 r.

Lp.	Kraj	Nakłady 2007 Wartość skumulowana	Kraj	Nakłady 2008 Wartość skumulowana	Przyrost nakładów w 2008	Udział procentowy	
						w 2007	w 2008
1	Polska	8 670,0	Niemcy	10 014,8	2 303,0	18,81	17,66
2	Niemcy	7 711,8	Polska	10 006,4	1 336,4	16,73	17,65
3	USA	7 070,4	USA	8 064,2	993,8	15,34	14,22
4	Japonia	6 376,4	Japonia	4 422,8	-1 953,6	13,84	7,80
5	Włochy	3 925,2	Włochy	4 422,8	497,6	8,52	7,80
6	Francja	2 475,6	Francja	3 606,3	1 130,7	5,37	6,36
7	Korea Płd.	2 386,1	Holandia	3 260,5	1 749,8	5,18	5,75
8	Austria	1 734,1	Korea Płd.	2 469,5	83,4	3,76	4,35
9	Holandia	1 510,7	Szwecja	1 894,5	528,9	3,28	3,34
10	Szwecja	1 365,6	Cypr	1 621,6	1 250,1	2,96	2,86
11	Hiszpania	972,2	Hiszpania	1 061,9	89,7	2,11	1,87
12	Cypr	371,5	Austria	676,5	-1 057,6	0,81	1,19
13	Belgia	269,7	Dania	530,7	317,7	0,59	0,94
14	Dania	213,0	Belgia	332,1	62,4	0,46	0,59
15	Szwajcaria	152,9	Finlandia	318,1	231,3	0,33	0,56
16	Czechy	124,3	Wlk. Brytania	259,2	179,4	0,27	0,46
17	Portugalia	114,3	Szwajcaria	173,4	20,5	0,25	0,31
18	Grecja	104,9	Tajwan	133,8	56,3	0,23	0,24
19	Finlandia	86,8	Portugalia	124,7	10,4	0,19	0,22
20	Kanada	82,1	Kanada	111,7	29,6	0,18	0,20
21	Wlk. Brytania	79,8	Grecja	109,2	4,3	0,17	0,19
22	Tajwan	77,5	Indie	83,1	21,2	0,17	0,15
23	Chorwacja	74,7	Czechy	81,1	-43,2	0,16	0,14
24	Indie	61,9	Chorwacja	74,6	-0,1	0,13	0,13
25	Estonia	23,4	Luksemburg	61,0	0,0	0,05	0,11
	Razem	46 085,2	Razem	56 705,9	10 602,7	100,0	100,0

Źródło: Ministerstwo Gospodarki i Pracy, raport: *Specjalne strefy ekonomiczne na koniec 2005 roku*. Raport udostępniony na stronie internetowej Ministerstwa: www.mgip.gov.pl (styczeń 2007, marzec 2009).

Polska przez osiemnaście lat przemian gospodarczych budowała podwaliny pod gospodarkę rynkową, która rozwijałaby się stabilnie przez dłuższy czas. Nie oznacza to, że tylko specjalne strefy ekonomiczne odegrały tutaj kluczową rolę, przecież przed rokiem 2002 również funkcjonowały liczne zachęty inwestycyjne, które miały ukierunkować działania przedsiębiorców i zwiększyć efektywność ich inwestycji.

3. ZACHĘTY INWESTYCYJNE W POLSCE OD 1990 DO 2002 R.

Należy zastanowić się, czy zachęty inwestycyjne w Polsce pojawiły się wraz ze specjalnymi strefami ekonomicznymi. W transformującej się gospodarce rynkowej w roku 1990 rząd miał pełną świadomość, że tylko nowe inwestycje i kapitał mogą utrwalić i zapewnić stały wzrost i rozwój rynku; trzeba było do tego stworzyć odpowiednie warunki gospodarcze. Pomiędzy końcem roku 1989 a 1991 uchwalono kilka fundamentalnych dla ładu gospodarczego ustaw, które w swojej treści konstytuowały przyznanie ulg podatkowych dla przedsiębiorstw i osób fizycznych, które zdecydowały się podjąć działalność gospodarczą w określonych gałęziach gospodarki, a także tych, które zdecydowały się realizować nowe inwestycje. Najważniejsze udogodnienia w zakresie ulg podatkowych zostały wprowadzone następującymi aktami prawnymi:

- ustawą o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (art. 46 ustawy z 13 lipca 1990 r., DzU, nr 51, poz. 298),
- ustawą o spółkach z udziałem zagranicznym (art. 23 i 37 ustawy z 16 czerwca 1991 r., DzU, nr 60, poz. 253),
- ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 54 ustawy z 26 lipca 1991 r., DzU z 1993 r., nr 90, poz. 416),
- ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych (art. 39 ustawy z 15 lutego 1992 r., DzU z 1993 r., nr 106, poz. 482),
- ustawą o specjalnych strefach ekonomicznych (art. 12 ustawy z 20 października 1994 r., DzU, 123, poz. 600),
- Rozporządzeniem Rady Ministrów z 24 stycznia 1995 r. w sprawie odliczenia od dochodu wydatków inwestycyjnych na terenach gmin o szczególnym zagrożeniu wysokim bezrobociem strukturalnym (DzU, nr 14, poz. 63),
- ustawą z 1991 r. o rehabilitacji i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

W tabeli 7 ujęto rodzaje ulg podatkowych wprowadzonych przez poszczególne akty prawne, wyszczególniając okres nabycia prawa do skorzystania z ulgi, rodzaj i zakres ulgi, najważniejsze warunki nabycia prawa do ulgi, jak również ograniczenia i cofnięcie ulgi.

Tabela 7. Rodzaje ulg podatkowych

Akt prawny	Okres nabycia prawa do skorzystania z ulgi	Rodzaj i zakres ulgi (jaki podatek)	Najważniejsze warunki nabycia prawa do ulgi	Ograniczenia i cofnięcie ulgi
Ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (art. 46 ustawy z 13.07.1990 r., DzU, nr 51, poz. 298)	Od 1.08.1990 r. do 1.08.1997 r.	Podatek dochodowy – zwolnienie z płatności	Udział w prywatyzacji przedsiębiorstwa wraz z późniejszą kontynuacją działalności	Ogłoszenie likwidacji przedsiębiorstwa w okresie trzech lat od daty nabycia ulgi
Ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym (art. 23 i 37 ustawy z 16.06.1991 r., DzU, nr 60, poz. 253)	Od 4.07.1991 r. do 1.01.2001 r.	Podatek dochodowy – zwolnienie z płatności	Konieczność zainwestowania 50 tys. ECU, a później 2 mln ECU	Złamanie warunków brzegowych decyzji o przyznaniu ulgi
Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 54 ustawy z 26.07.1991 r., DzU z 1993 r., nr 90, poz. 416)	Od 26.07.1993 r. do 31.01.2001 r. (możliwość skorzystania z ulg modyfikowano wraz z kolejnymi nowelizacjami ustawy)	Podatek dochodowy	Poniesienie nakładów inwestycyjnych. Warunkiem koniecznym było osiągnięcie zysku brutto	Uniemożliwiło skorzystanie z ulgi, nieplacenie bieżących zobowiązań podatkowych lub do ZUS
Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych (art. 39 ustawy z 15.02.1992 r., DzU z 1993 r., nr 106, poz. 482)	Od 20.09.1993 r. do 14.06.2000 r.	Podatek dochodowy	Poniesienie nakładów inwestycyjnych. Stworzenie nowych miejsc pracy	Uniemożliwiło skorzystanie z ulgi nieplacenie bieżących zobowiązań podatkowych lub do ZUS
Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych (art. 12 ustawy z 20.10.1994 r., DzU, nr 123, poz. 600)	Od 23.12.1994 r. (większość stref zostało ustanowionych na 17 lat)	Podatek dochodowy, zwolnienia z podatku od nieruchomości, różne dopłaty	Poniesienie wymaganych nakładów inwestycyjnych, duże ograniczenia odnośnie do sektorów gospodarki mogących inwestować w SSE	Złamanie warunków przyznania zezwolenia na działanie w SSE. Likwidacja i upadłość przedsiębiorstwa, zaległości w płatnościach publicznych

Rozporządzenie Rady Ministrów z 24.01.1995 r. w sprawie odliczenia od dochodu wydatków inwestycyjnych na terenach gmin o szczególnym zagrożeniu wysokim bezrobociem strukturalnym (DzU, nr 14, poz. 63)	Od 17.02.1995 r. do 31.12.1998 r.	Podatek dochodowy	Poniesienie wymaganych nakładów inwestycyjnych, duże ograniczenia odnośnie do obszarów kraju, gdzie można było zainwestować (z reguły były to obszary wówczas raczej nieatrakcyjne)	Likwidacja i upadłość przedsiębiorstwa, zaległości w płatnościach publicznych
Ustawa z 1991 r. o rehabilitacji i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych	Począwszy od 1.07.1991 r. (można wyróżnić okresy uzależnione od nowelizacji: do 2000 – I okres, 2001–2002 – II okres, 2003 – III okres)	W zależności od okresu ulgi polegały na: Refundacji podatku VAT, Dopłat do wynagrodzeń pracowników, Zwolnienia z płatności podatku dochodowego	Uzyskanie statusu Zakładu Pracy Chronionej. W szczególności wymóg zatrudnienia pewnej liczby osób niepełnosprawnych z I, II i III grupą inwalidzką	Zaległości w płatnościach składek ZUS bądź po- datków praktycznie uniemożliwiały skorzy- stanie z refundacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wymienionych akt prawnych wraz z ich nowelizacjami.

3.1. Spółki z kapitałem zagranicznym

Ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym została uchwalona 14 czerwca 1991 r.; wzmacniała ona znaczenie podmiotów z udziałem inwestora zagranicznego w stosunku do ustawy z roku 1988 i miała na celu przyciągnięcie kapitału zagranicznego, tak bardzo potrzebnego w początkowych latach budowy nowego systemu rynkowego. Przedsiębiorstwa, które chciały podjąć proces inwestycyjny na początku lat dziewięćdziesiątych, szukały kontrahenta z zagranicy i tworzyły z nim spółkę kapitałową. Dzięki temu otrzymywały one zwolnienia podatkowe. Zarówno zachęta w postaci ulgi „prywatyzacyjnej”, jak i możliwość ulgi podatkowej dla spółek z kapitałem zagranicznym stanowiły proste zachęty fiskalne. Ich niewątpliwym atutem był brak obwarowania licznymi zastrzeżeniami oraz brak ukierunkowania na spełnienie określonych procedur inwestycyjnych.

Wraz ze wzrastającą liczbą podmiotów z udziałem zagranicznym zwiększa się również wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych, jakie napływały do Polski. W roku 1992 wartość inwestycji zagranicznych wyniosła 678 mln USD, natomiast średnia wartość inwestycji przypadająca na spółkę była równa 275 tys. USD (zob. tab. 8).

Tabela 8. Wartość kapitału zagranicznego przypadającego na jedną spółkę w latach 1992–1998

Lata	Liczba spółek prowadzących działalność gospodarczą	Wartość zainwestowanego kapitału (w mln USD)	Średnia wartość kapitału zainwestowanego w jedną spółkę w tys. USD
1992	2 462	678	275
1993	2 743	1 715	625
1994	8 775	1 875	213
1995	10 235	3 659	357
1996	11 307	4 498	397
1997	12 377	4 908	396
1998	12 649	6 365	503

Źródło: Raport Fundacji CASE, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, BRE, s. 13.

Dane ujęte w tabeli 8 wskazują na systematyczny wzrost wartości inwestycji do 6,3 mld USD w roku 1998, przy wzroście średniej wartości kapitału zainwestowanego w jedną spółkę 503 tys. USD.

Ulgi w podatku dochodowym dla spółek z udziałem zagranicznym spowodowały utworzenie w Polsce wielu takich spółek⁸. Jednak nie sposób jedno-

⁸ M. Jakubiak, W. Kwaśniak, E. Sadowska-Cieślak, *Znaczenie kapitału zagranicznego dla polskiej gospodarki*, Raport BRE CASE, Warszawa 2000.

znacznie stwierdzić, jak duże znaczenie miało dla polskiej gospodarki ich wprowadzenie. Niewątpliwie stało się to czynnikiem sprawczym kreowania wizerunku Polski jako kraju będącego odpowiednim miejscem do podejmowania nowych inwestycji. Ustawodawstwo uchwalone w tamtym okresie ma charakter chaotyczny i zgoła przypadkowy i bardziej przypomina eksperyment na gospodarce aniżeli realizację przemyślanej strategii.

Od początku transformacji ustrojowej inwestycje zagraniczne należy uznać za niezwykle znaczące dla rozwoju naszej gospodarki. Kolejne rządy starały się podejmować zintensyfikowane działania w celu zachęcenia inwestorów do realizowania inwestycji w Polsce. Porównując wartości inwestycji w kolejnych latach w stosunku do PKB (zob. tab. 9), można zauważyć postępujący ich wzrost. Polska stawała się coraz bardziej atrakcyjnym krajem pod względem inwestycyjnym, bowiem już w 1998 r. udział BIZ w stosunku do ogólnej wielkości nakładów wynosił 25%⁹.

Interesującą w tym miejscu kwestią jest niewątpliwie wielkość pozostałych inwestycji krajowych. Czy inwestycje te były niewielkie, a może BIZ wzrosły w znaczący sposób, powodując znaczące zwiększenie ich udziału w stosunku do ogólnej wielkości nakładów?

Spółki z udziałem zagranicznym skutecznie stosowały dogodne dla siebie rozwiązania podatkowe, korzystając z udzielonej im pomocy publicznej. W roku 1996 ulgi w podatku dochodowym przyznane spółkom wyniosły ponad 903 mln zł. W kolejnych latach wartość ta ulegała stopniowemu zmniejszaniu, gdyż w roku 2000 spółki te wykorzystały ulgi w wysokości ponad 250 mln zł. Warto wspomnieć, że było to 12 lat od czasu uchwalenia ustawy o inwestycjach zagranicznych (1988) i 9 lat od daty wydania szczegółowych rozporządzeń w tym zakresie.

Tabela 9. Pomoc publiczna otrzymana przez spółki z kapitałem zagranicznym w latach 1996–2000 (w mln zł)

Lata	1996	1997	1998	1999	2000
Ulgi podatkowe	903,7	384,7	196,7	306	250,76

Źródło: Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta, Raporty o pomocy publicznej za lata 1996–2000.

Analizując dane dotyczące funkcjonowania spółek z udziałem zagranicznym w Polsce w latach dziewięćdziesiątych, można stwierdzić, że są one znaczące dla funkcjonowania polskiej gospodarki. Skala działalności (ponad 36 tys. działających przedsiębiorstw pod koniec lat dziewięćdziesiątych) oraz wielkość pomocy publicznej, którą należy szacować na ponad 2 mld zł, oznacza, że zachęty podatkowe są właściwym elementem motywującym dla pozyskania inwestorów.

⁹ *Raport Fundacji CASE*, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, BRE, s. 26.

3.2. Ulgi „prywatyzacyjne”

Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych miała – w myśl ustawy – przysporzyć środków finansowych Skarbowi Państwa oraz dostarczyć przedsiębiorstwom właściwy dla nowego systemu rynkowego *know-how*. Ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z 13 lipca 1990 r. – wraz z późniejszymi nowelizacjami – przewidywała różne sposoby sprzedaży państwowego mienia¹⁰. Jednak na początku lat dziewięćdziesiątych zasoby finansowe społeczeństwa były na tyle znikome, że nie spodziewano się, aby sukcesem zakończyła się prywatyzacja realizowana w formie sprzedaży akcji czy udziałów szerokiemu kręgowi inwestorów. Zatem zapisy ustawy o możliwości zwolnień podatkowych dla spółek, które pozyskają inwestora, w praktyce odnosiły się do inwestora zagranicznego. Jednakże pomimo dobrych chęci, ulgi te nie stały się znaczącym motywem napędzającym proces prywatyzacyjny i zwiększającym w istotny sposób prywatyzację. Powodem tego było przekonanie inwestorów, że aby prywatyzowane spółki przyniosły dochód, należy je zrestrukturyzować, czyli zredukować zatrudnienie i przede wszystkim doinwestować. W rodzącym się niestabilnym systemie rynkowym, obciążonym prawodawstwem pełnym luk, było to posunięcie zbyt ryzykowne.

Wspomniana ustawa w art. 46 wskazywała Ministra Finansów jako organ mogący w uzasadnionych przypadkach zwolnić przedsiębiorstwo z podatku dochodowego oraz podatku od wzrostu wynagrodzeń (popiwku) za okres do trzech lat od nabycia przez podmiot zagraniczny akcji należących do Skarbu Państwa.

Zapisy ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych pozwalały inwestorom zagranicznym oraz krajowym, którzy zdecydowali się na udział w prywatyzacji spółek Skarbu Państwa, na uzyskanie korzystnych dla spółek zwolnień podatkowych. Według dostępnych informacji, wpływ tych zapisów był minimalny na decyzje inwestorów, bowiem nie są dostępne żadne dane o wielkości przyznanych ulg, brakuje też publikacji pozwalających ocenić jej wpływ.

3.3. Ulgi inwestycyjne

Kolejnym etapem modyfikacji systemu ulg podatkowych są – zdaniem autora – ustawy gwarantujące ulgi podatkowe dla przedsiębiorstw i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w przypadku poniesienia określonych nakładów inwestycyjnych.

¹⁰ Ustawa z 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, DzU z 1990 r., nr 51, poz. 298.

W roku 1991–1992 niewielu przedsiębiorców było stać na poniesienie nakładów inwestycyjnych w wysokości zapewniającej ulgi podatkowe. Ponadto przedsięwzięcie to musiało być rentowne w stopniu fundamentalnym – ze względu na zapis w ustawie o kilkuprocentowej rentowności działalności podstawowej. W przeciwnym przypadku nie można było korzystać z ulg. Oczywiście była konieczność regulowania na czas zobowiązań podatkowych oraz względem ZUS-u. Trudno jednakże wyobrazić sobie przedsięwzięcie inwestycyjne, które od początku generuje znaczące przychody.

Beneficjentem tych ulg w roku 1996 były osoby fizyczne i prawne, które spełniły założenia ustawy. W roku 1996 skorzystało z tej formy pomocy 2505 przedsiębiorstw – osób prawnych. Podstawą do uzyskania ulgi było prowadzenie działalności eksportowej. Wówczas można było odliczyć od podstawy opodatkowania do 50% uzyskanego dochodu. Tabela 10 pokazuje sumę ulg, jakie uzyskali przedsiębiorcy z dwóch rozporządzeń.

Tabela 10. Ulgi w podatku dochodowym uzyskanym na podstawie rozporządzeń o ulgach od dochodu z niektórych rodzajów działalności w latach 1996–1999 (w mln zł)

Lata	1996	1997	1998	1999
Wartość ulgi	2 997,7	2 476,20	1 968,30	1 627,3

Źródło: Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta, Raporty o pomocy publicznej za lata 1996–1999.

Rozporządzenie Ministra Finansów z 6 lutego 1989 r. w sprawie zwolnienia od podatku dochodowego niektórych rodzajów działalności gospodarczej pozwalało na uzyskanie ulgi w podatku dochodowym od 3 do 10 lat określonymi przepisami dochodów. Były to dochody uzyskane z działalności farmaceutycznej, budownictwa oraz wielu innych obszarów, określonych rozporządzeniem. W roku 1997 ze zwolnień z tego tytułu skorzystało ponad 2440 firm. W kolejnych latach wartość pomocy z tego tytułu sukcesywnie malała.

3.4. Dopłaty dla dużych przedsiębiorstw

Pomoc dla dużych przedsiębiorstw została wprowadzona ustawą z 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji¹¹. Ustawa ta określa zasady, formy i szczegółowe warunki udzielania pomocy regionalnej dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie Polski, którzy dokonują nowych inwestycji oraz tworzą nowe miejsca pracy związane z nowymi inwestycjami.

¹¹ Ustawa z 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji, DzU z 2002 r., nr 41, poz. 363.

Pomoc publiczną dla dużych przedsiębiorstw reguluje ustawa z 27 czerwca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorstw. Ponadto funkcjonuje ustawa z 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji. Istnieją także inne akty prawne, jak chociażby ustawa o restrukturyzacji niektórych należności publiczno-prawnych przedsiębiorstw, pozwalające na udzielenie pomocy publicznej.

Ustawa o pomocy publicznej dla przedsiębiorstw ma zastosowanie do przypadków udzielania pomocy o wartości przekraczającej 100 tys. euro z kolejnych trzech lat poprzedzających dzień jej udzielenia. Ustawa uzależnia możliwość udzielenia pomocy publicznej od łącznego spełnienia kilku warunków, a mianowicie:

- w przypadkach inwestowania lub tworzenia nowych miejsc pracy uzupełnienie środków innych niż środki publiczne, angażowanych przez przedsiębiorstwo,
- jej wielkość, zakres i czas trwania są proporcjonalne do rangi problemu,
- przynosi korzyści społeczne większe niż korzyści społeczne możliwe do osiągnięcia bez jej udzielenia,
- służy wspieraniu projektów w stopniu niezbędnym i wystarczającym do osiągnięcia celu pomocy,
- charakteryzuje się przejrzystością ułatwiającą jej nadzorowanie.

3.5. Zwolnienia dla zakładu pracy chronionej

Za niezwykle istotny akt prawny dla inwestorów krajowych należy uznać ustawę o rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, która stała się fundamentem późniejszych nowelizacji i rozporządzeń, które nadawały firmom ze statusem zakładu pracy chronionej specyficzne przywileje podatkowe. Na ten właśnie okres datuje się powstanie takich gigantów, jak myślenicka Telefonika, Hoop czy konglomerat IMPEL. Choć część tych przedsiębiorstw w chwili obecnej nie posiada już statusu zakładu pracy chronionej¹², to jednak w latach dziewięćdziesiątych firmy te skorzystały w znaczącym stopniu z państwowej pomocy w zakresie refundacji podatku VAT, jak również były zwolnione z obowiązku zapłaty podatku dochodowego. Uzyskanie takich przywilejów nie byłoby jednak możliwe bez spełnienia przez wymienione przedsiębiorstwa surowych warunków dopuszczających.

Należy pamiętać o tym, że niektóre inicjatywy podatkowe rządu nie przyniosły oczekiwanych efektów lub podobne rezultaty można byłoby osiągnąć

¹² Telefonika zrezygnowała z ubiegania się o status ZPCH po połączeniu z Krakowską Fabryką Kabli.

znacznie mniejszym kosztem. Dotyczy to przede wszystkim ulg i przywilejów przedsiębiorstw posiadających status zakładu pracy chronionej. Szacuje się, że w latach 1995–2000 na dopłaty do tych przedsiębiorstw z tytułu refundacji podatku VAT i podatku dochodowego państwo wydało kilkanaście miliardów złotych¹³. W okresie tym znacząco wzrosła liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych, ale jednocześnie zwiększyła się liczba osób niepełnosprawnych. Było to wynikiem nadużyć przy orzekaniu o niepełnosprawności przez komisje lekarskie. Jeżeli zainteresowana osoba nie starała się o rentę, wówczas nie podlegała dodatkowej weryfikacji.

Państwo chciało stworzyć godne warunki egzystencji i rozwoju zawodowego osób niepełnosprawnych, jednakże zrzuciło ten obowiązek na przedsiębiorstwo, nie zapewniając odpowiedniego systemu kontroli. Należy mieć na uwadze, że zasadniczym celem funkcjonowania przedsiębiorstwa jest maksymalizacja zysku w długim okresie, wzrost jego wartości, a także przetrwanie i rozwój. Dlatego też niezrozumiałe jest, iż postulat dbałości o interes właściciela nie znalazł odzwierciedlenia w decyzjach państwa, które niejako zapomniało, iż przedsiębiorstwo będzie bardziej skłonne zabiegać o maksymalizację korzyści dla właścicieli niż o niepełnosprawnego. Firmy dbające o przywileje socjalne niestety zbankrutowały¹⁴.

PODSUMOWANIE

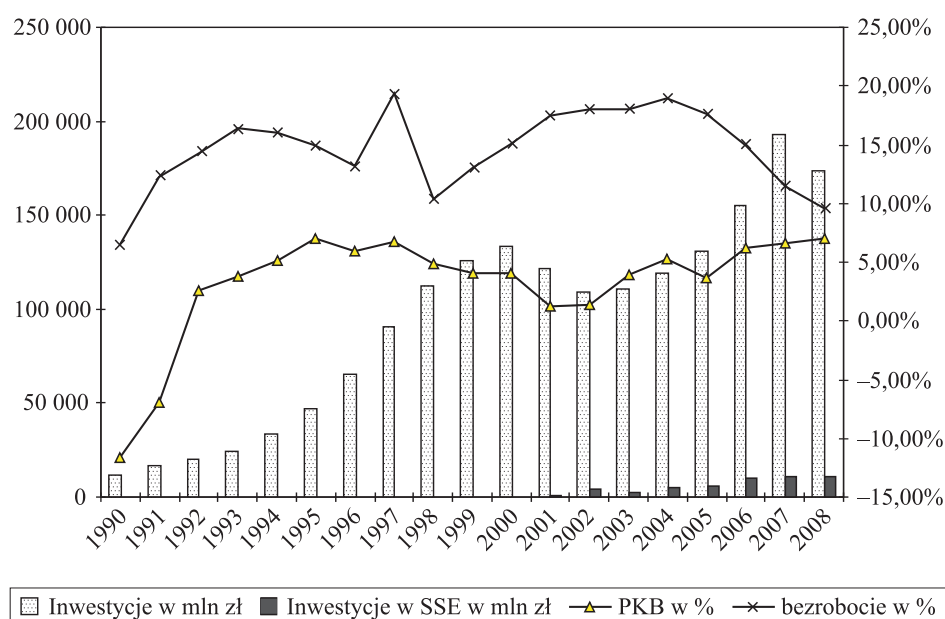
Niniejsze opracowanie ma na celu określenie między innymi warunków skutecznego wykorzystania specjalnych stref ekonomicznych. Skuteczne wykorzystanie jest tutaj rozumiane jako realizacja podstawowych celów stawianych przed SSE, czyli spadek bezrobocia, wzrost inwestycji, co powinno przełożyć się na wzrost gospodarczy, a dalej oczywiście na rozwój gospodarczy. Na rysunku 1 pokazano w perspektywie lat 1990–2008, zmieniające się uwarunkowania gospodarcze w transformującej się Polsce.

Skala prawa odnosi się do bezrobocia i PKB, a lewa do wartości inwestycji w gospodarce. Widoczny jest wzrost nakładów inwestycyjnych w środki trwałe, który z wyjątkiem okresu po roku 2000 wykazuje tendencję wzrostową. Wzrost-

¹³ Na podstawie informacji udostępnionych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na swojej stronie internetowej.

¹⁴ Patrz: Spółdzielnia „Rusałka” w Łodzi. Załoga, składająca się głównie z niepełnosprawnych, w latach 1999–2002 nie chciała zaakceptować programu naprawczego, minimalizującego zatrudnienie i warunki socjalne. W przeciągu 12 miesięcy spółka utraciła płynność finansową, po czym zbankrutowała. Jest to przykład firmy nastawionej na realizację potrzeb pracowników i zaspokajanie ich roszczeń w myśl zasady „a dawniej to było tak ...”.

wi inwestycji towarzyszy wzrost nakładów przedsiębiorstw w SSE, który na rysunku został uwidoczniiony od roku 2001. Dodatkowe wskaźniki makroekonomiczne naniesione na rysunek to dynamika PKB oraz bezrobocie. Od roku 1990 dynamika PKB jest dodatnia, w omawianym okresie ma ona wartości zmniejszające się od 1998 roku do 2002, to jest w czasie narastania i trwania poprzedniego kryzysu gospodarczego. Oddziaływanie inwestycji z SSE datuje się od roku 2003, pokrywa się z poprawą wskaźników makroekonomicznych. Do roku 2000 wzrost gospodarczy odbywał się bez wsparcia inwestycji z SSE.

Rys. 1. Inwestycje a czynniki makroekonomiczne w Polsce w latach 1990–2008

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS oraz Ministerstwa Gospodarki.

Specjalne strefy ekonomiczne w ostatnich latach, tj. od 2003 r., są główną siłą sprawczą inwestycji w Polsce. Taki wniosek można byłoby wysnuć, analizując dostępne w mediach doniesienia. Specjalne strefy ekonomiczne funkcjonują w różnych krajach – zarówno w państwach rozwijających się, jak i o stabilnej ugruntowanej ekonomii, choć np. państwa zachodnioeuropejskie nigdy nie utworzyły u siebie SSE z prawdziwego zdarzenia, zaś kraje rozwijające się, pomimo funkcjonowania SSE od wielu lat na ich terytorium, nie są w stanie wykorzystać oferowanych warunków do zintensyfikowania rozwoju gospodarczego. W tym kontekście interesujące staje się pytanie, czy poziom rozwoju gospodarczego państwa stanowi zasadnicze kryterium utworzenia i skutecznego wykorzystania SSE, czy raczej jest to element mało istotny. Inną

ważną kwestią jest skuteczność narzędzi polityki ekonomicznej, jakie zostały w tamtym okresie zastosowane w Polsce. Wyszczególnione w artykule zachęty inwestycyjne, jakie oferowano przedsiębiorstwom w celu podjęcia inwestycji, miały różnorodny charakter, a firmy mogły z nich skorzystać. Jednakże ich oddziaływanie na gospodarkę było ograniczone. Było to spowodowane brakiem innych czynników koniecznych dla zdynamizowania rozwoju gospodarczego, takich jak stabilne prawodawstwo gospodarcze, a także niedostatkami infrastrukturalnymi. Stąd nasuwający się wniosek, że wcześniejsze utworzenie SSE w Polsce nie przyniosłoby spodziewanych rezultatów. Bowiem skuteczne wykorzystanie SSE wiąże się z kompilacją wielu czynników gospodarczych, między innymi struktury rynku pracy czy infrastruktury przemysłowej i telekomunikacyjnej. Niniejszym potwierdzam zasadność hipotezy będącej przedmiotem rozważań w publikacji: poziom rozwoju gospodarczego państwa jest kluczowym elementem sprzyjającym skutecznemu wykorzystaniu SSE dla zdynamizowania rozwoju gospodarczego.

Radosław Pastusiak

**THE LEVEL OF COUNTRY'S DEVELOPMENT
AND SPECIAL ECONOMIC ZONES. CASE OF POLAND**

(Summary)

If we want to understand, what happen if SEZ in Poland were created earlier than in 1997 and efficiency of this solution, we must describe investment economic policy in this time. Paper shows investment preferences for different companies, in various situations, and his limited impact in national economy. It was cause by lack of other conditions important for dynamic growth, like stable economic law or rare infrastructure. And conclusions that earlier creation of SEZ wasn't efficient, because using SEZ is join with compilation many economic factors from labor, industry and infrastructure. In paper I confirm thesis than level of economic growth is one of the most important factor for using SEZ when country would like did SEZ efficient for his economy.